

Sygn. akt V CZ 67/14

POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSA Barbara Trębska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku W. D.

przy uczestnictwie E. D.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 października 2014 r.,

zażalenia uczestniczki postępowania na postanowienie Sądu Okręgowego

w G.

z dnia 16 kwietnia 2014 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 lipca 2013 r. Sąd Rejonowy w R. oddalił wniosek W. D. o podział majątku wspólnego oraz ustalił, że każdy uczestnik postępowania ponosi koszty związane z własnym udziałem w sprawie. Spór wnioskodawcy i uczestniczki postępowania – E. D. sprowadzał się do ustalenia, czy umowa o podział majątku dorobkowego sporządzona w formie aktu notarialnego w dniu 21 listopada 2007 r. obejmowała cały wspólny majątek małżonków D. (jak twierdziła uczestniczka), czy też dotyczyła tylko nieruchomości, z pominięciem ruchomości i innych walorów majątkowych (jak wywodził wnioskodawca). Sąd Rejonowy ustalił, że umowa ta ustanawiająca rozdzielną majątkową oraz dokonująca umownego podziału majątku wspólnego obejmowała cały majątek małżonków, a strony umowy zrzekły się wzajemnych roszczeń, a zatem i z tego względu nie mogły być one skutecznie zgłoszone, dlatego uznał wniosek za bezzasadny.

W wyniku rozpoznania apelacji wnioskodawcy, Sąd Okręgowy w G. postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2014 r. uchylił powyższe orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Sąd odwoławczy wskazał, że zgodnie z regulacją art. 567 § 3 k.p.c. do postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku, w tym regulację art. 684 k.p.c., nakładającą na sąd obowiązek ustalenia z urzędu składu i wartości majątku podlegającego podziałowi. Wynikający z tego unormowania obowiązek działania sądu z urzędu rozciąga się również na podnoszoną przez uczestniczkę postępowania okoliczność dokonania przez uczestników postępowania umownego podziału całego majątku wspólnego, co obligowało Sąd pierwszej instancji do podjęcia z urzędu działań w celu zweryfikowania podanej przez nią wersji zdarzeń. Tymczasem w materiale sprawy brak jest jakichkolwiek informacji pozwalających w sposób wiarygodny ustalić: gdzie, kiedy, w jakich okolicznościach miało dojść do zawarcia tej umowy oraz jaka była jej treść, tj. jakie składniki majątkowe były jej przedmiotem, czy wyczerpywały one majątek wspólny i w jaki sposób uczestnicy postępowania dokonali podziału majątku wspólnego.

Ma to zdaniem Sądu Okręgowego istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, bowiem z zeznań świadka A. M. notariusza, który sporządził umowę z dnia 21 listopada 2007 r. wynika, iż należy domniemywać, że uczestnicy postępowania w tej umowie dokonali tylko częściowego podziału majątku wspólnego (umowa miała obejmować tylko składniki, które wymagały dochowania formy aktu notarialnego), a w treści tej umowy istnieje istotna - mająca znaczenie dla oceny wiarygodności wersji uczestniczki postępowania - rozbieżność pomiędzy podaną w niej wysokością spłaty „ze strony E. D. na rzecz W. D.” (200.000zł), a podaną w niej „wartością przedmiotów umowy o podział majątku wspólnego (300.000 zł), która nie została wyjaśniona. W toku postępowania nie wyjaśniono również motywów jakimi kierowała się uczestniczka postępowania w prowadzonej przeciwko skarżącemu egzekucji (w sprawie egzekucyjnej prowadzonej przez M. W. Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym [...]), w której twierdziła ona że jest współwłaścicielem egzekwowanego samochodu marki „Astra ”, co w sposób istotny podważa jej wersję o całościowym podziale majątku wspólnego uczestników postępowania.

Powoduje to, zdaniem Sądu Okręgowego, że istota sprawy nie została rozpoznana, co prowadziło do uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

W zażaleniu na powyższe postanowienie uczestniczka postępowania E. D. zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, w sytuacji gdy sprawa dojrzała do ostatecznego rozstrzygnięcia oraz art. 378 § 1 k.p.c. przez rozpoznanie sprawy z przekroczeniem granic apelacji, wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c. uchylenie wyroku połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić w razie nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma służyć skontrolowaniu, czy zostało ono prawidłowo wydane w jednej z wymienionych

wyżej sytuacji. Przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada istoty sprawy, czyli tego, co w świetle zgłoszonego żądania i jego podstawy faktycznej stanowiło przedmiot postępowania, lecz jedynie ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie orzeczenia kasatoryjnego, zamiast - co powinno być regułą - reformatoryjnego.

W niniejszej sprawie u podstaw zaskarżonego postanowienia legła ocena Sądu Okręgowego, według której Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty zgłoszonego wniosku. Ten zatem powód uchylecia postanowienia do ponownego rozpoznania wymaga oceny w aspekcie prawidłowości w okolicznościach rozpoznawanej sprawy.

Pojęcie „nierozpoznania istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. wykładane jest w judykaturze jednolicie. Przyjmuje się mianowicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unieczyniająca roszczenie. Ma to miejsce m.in., gdy sąd bezpodstawnie odmawia dalszego prowadzenia sprawy przyjmując brak legitymacji procesowej stron, skuteczność twierdzenia lub zarzutu wygaśnięcia bądź umorzenia zobowiązania, upływ terminów zawitych, przedwczesność powództwa, czy też nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, nr 3, poz. 36, z dnia 23 września 1998 r., II CKN 895/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22 por. z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, Nr 3, poz. 36; z dnia 17 listopada 2004 r., IV CK 229/04, niepubl., z dnia 26 stycznia 2011 r., V CSK 299/10, niepubl., z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 274/11 - nie publ.; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2012 r., IV CZ 124/12, niepubl., z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, niepubl., z dnia 13 marca 2014 r., I CZ 7/14, niepubl.).

W rozpoznawanej sprawie, wbrew stanowisku skarżącej doszło do nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji w rozumieniu wyżej przedstawionym. Trafnie podniósł Sąd Okręgowy, że w sprawie o podział majątku wspólnego między byłymi małżonkami, sąd z urzędu ustala (art. 567 § 3 w związku z art. 684 k.p.c.) skład i wartości majątku wspólnego byłych małżonków (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2002 r., V CZ 129/02, niepubl.). Zasadą wynikającą z art. 1038 § 1 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. jest, że sądowy podział majątku wspólnego powinien obejmować całość majątku, a jedynie z ważnych powodów może być ograniczony do części majątku. Natomiast umowny podział majątku wspólnego zgodnie z art. 1038 § 2 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. może objąć zarówno cały ten majątek, jak i może być ograniczony do jego części (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1979 r., III CRN 137/79, OSNCP 1980, nr 2, poz. 33).

Powyższe oznacza, że rozpoznając wniosek o podział majątku dorobkowego sąd może oddalić żądanie tylko w przypadku ustalenia, że nie istnieje majątek dorobkowy, którego wniosek dotyczy, gdyż jego podział został już dokonany. Sąd z urzędu winien ustalić składniki majątku wspólnego oraz ich wartość z uwzględnieniem częściowego podziału jeżeli takowy został dokonany. Wnioskodawca w sprawie niniejszej domagał się podziału wyszczególnionych ruchomości stanowiących wyposażenie domu oraz domku letniskowego, oszczędności w kwocie [...] zł, papierów wartościowych o wartości [...] zł, wartości towarów handlowych firmy T. z wyposażeniem lokali, samochodów marki Skoda Fabia 2004 r i Opel Astra II z 1999 r., twierdząc, że umowa notarialna o podziale majątku dorobkowego dotyczyła tylko nieruchomości.

Tymczasem Sąd Rejonowy bez ustalenia, co oprócz nieruchomości objętych podziałem notarialnym z dnia 21 listopada 2007 r. składało się na majątek dorobkowy ustalił jedynie, że spłata uzgodniona w tej umowie uwzględniała cały majątek stron. Nie ustalił jednak, kiedy i w jaki sposób wnioskodawca z uczestniczką dokonał podziału składników wymienionych we wniosku. Brak jest też ustalenia, że faktycznie należały one do majątku dorobkowego. Ponadto, Sąd pierwszej instancji nie ustosunkował się także do twierdzeń uczestniczki, która

w odpowiedzi na wniosek wskazała na szereg innych składników należących do majątku wspólnego, a będących w posiadaniu wnioskodawcy.

Prowadzi to do wniosku, że istota sprawy, której przedmiotem jest ustalenie i podział majątku dorobkowego nie została rozstrzygnięta. Należało zatem przyjąć, że przyczyna uchylecia postanowienia Sądu Rejonowego odpowiada sytuacji z art. 386 § 4 k.p.c., określonej jako „nierozpoznanie istoty sprawy”.

W świetle powyższego Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.